

Bijlage VWO
2012

tijdvak 2

Nederlands

Tekstboekje

Tekst 1

Naar aanleiding van een reeks van incidenten in het najaar van 2010 ontspoon zich een polemiek over de manier waarop met crimineel gedrag omgegaan moet worden. Henri Beunders, hoogleraar Geschiedenis, Media en Cultuur aan de Erasmus Universiteit Rotterdam, schreef als bijdrage aan de publieke discussie hierover onderstaande tekst.

Kwajongens zijn al eeuwen de grootste boeven van allemaal

- (1) Het lijkt wel alsof er een ware golf van morele paniek door de Lage Landen spoelt – paniek over elke vorm van agressie, of die nu fysiek is of slechts verbaal. En al bijna even paniekerig klinken de oplossingen die worden aangedragen, variërend van repressie en inzet van politie en camera's tot wijkverbod en tv-verbod. Angst en boosheid lijken alom aanwezig en komen in steeds extremere bewoordingen tot uiting.
- (2) Kranten kopten pas geleden met 'Straattuig heer en meester in Gouda'. Wat was er aan de hand? Jongetjes van een jaar of tien hadden bloembollen gegooid naar een wijkteam dat die bloembollen juist ter meerdere eer en glorie van deze 'prachtwijk' in de grond wilde planten. De hele politiek viel erover en er kwam een spoeddebat. Onlangs was er in Amsterdam Zuidoost een dodelijke schietpartij. Kranten openden op maandag met 'Zuidoost "jungle van misdaad"'. Het slachtoffer was de eerste geweldsdode die dit jaar in de Bijlmer viel.
- (3) In politieke kring, maar ook in het maatschappelijk debat is er in toenemende mate aandacht voor geweld en de manier waarop geweld nog verder kan worden ingedamd. De minister van Veiligheid en Justitie wil nu zelfs een nationale database van mensen die in aanraking zijn geweest met de politie en er gaan stemmen op die pleiten voor de oprichting van een Nationale Politie. In werkelijkheid heeft de politie ware criminelen al sinds jaar en dag perma-
- 40 nent in het vizier en met name de laatste jaren zijn er natuurlijk ook al met succes de nodige maatregelen genomen om de criminaliteit terug te dringen. Uit onderzoek blijkt dat geweld afneemt, maar de opwinding erover neemt alleen maar toe.
- (4) De kleine criminaliteit – een fiets of een fles drank jatten – is van een andere orde dan georganiseerde criminaliteit met liquidaties op de stoep. Maar het is niet de zware criminaliteit die de Nederlandse burgerij in de afgelopen anderhalve eeuw, zeg sinds de afschaffing van de doodstraf in 1870, het meest in beroering heeft gebracht. Het was altijd 'de baldadigheid' van vooral de jeugd, die tot luid geroep om een harde aanpak leidde.
- (5) De huidige overgevoeligheid voor elke vorm van onaangepast gedrag begint zorgelijke afmetingen aan te nemen. Is de volgende die een verbod krijgt opgelegd – voor straat, wijk, stad, land en tv – iemand die een voor meerdere interpretaties vatbaar gebaar maakt naar een voorbijganger op straat? Hoe zich zoiets nog zou verhouden tot de grondbeginselen van de rechtsstaat of de proportionaliteit van de strafmaat, daarover heeft niemand het.
- (6) Het komt in de kern hierop neer: in tijden van migratie waarbij veel mensen op nieuwe sociale posities binnen de maatschappij terechtkomen, raakt de burgerij in paniek. De mensen voelen zich omsingeld en in deze bedreigende sfeer proberen ze direct op alle moge-

80 lijke manieren de afstand tot 'de ander'
te bewaken, te markeren, te herstellen.
Kan het niet met het aanbrengen van
parfum, een bekakte stem of andere
kledij, dan worden hardere maatregelen
85 getroffen om het aloude sociale
mechanisme van in- en uitsluiting – wij
versus zij – effectief te maken. Van
oudsher waren Tucht en Orde de
middelen om deze burgerlijke moraal te
90 handhaven. Dat uitte zich in allerlei
gebods- en verbodsbepalingen voor op
straat en in de rest van het maatschap-
pelijke leven was er periodiek een
enorme kracht om te komen tot een
95 'beschavingsoffensief', zoals het na
1870 ging heten.

(7) In Nederland is al die angst en
afkeer van het 'baldadige gepeupel'
vanaf ongeveer 1870 zo sterk geweest,
omdat het land economisch en techno-
100 logisch razendsnel in beweging kwam
na een eeuw van stilstand. Ja, alles en
iedereen kwam in beweging en eiste
zijn plek en zijn eigen vrijheid op. Dat
was in de Provotijd rond 1965 niet
105 anders, met die almaar groeiende
stroom studenten. En het werd nadien
ook niet anders met al die stromen
asielzoekers en immigranten, soms ter
grootte van het aantal inwoners van
110 een stad als Alkmaar per jaar.

(8) Om de toenemende baldadigheid te
lijf te gaan, wordt in dit tijdsgewricht
alom gevraagd naar verboden,
repressie en segregatie. De staats-
115 secretaris wil bijvoorbeeld al die 'rel-
jongeren' van het slag bloembollen-
gooiers voortaan een nachtje in de cel
laten doorbrengen. In ingezonden brie-
ven gaan de eisen verder: avondklok,
120 tuchthuis, meer blauw op straat, pas-
poort afpakken. Of: "Open en bloot
taakstraffen laten uitvoeren op straat.
In herkenbare kleding en zonder petje."
(9) Als dit de straf is voor bloembollen
125 gooien, wat wordt dan de straf voor
moord en doodslag? Echte deportatie,
herinvoering van lijfstraffen, de dood-

130 straf? De roep erom kan niet lang meer
uitblijven. En zo haken we weer aan bij
die lange Nederlandse obsessie voor
Tucht en Orde, die eigenlijk direct na de
afschaffing van de doodstraf in 1870
began en nu al weer enige decennia
aan kracht wint.

135 **(10)** Met het huidige gebiedsverbod na
het gooien van bloembollen lijken we
terug bij het historische kermisverbod in
de grote steden rond 1875. Na 1860
bonden bestuurders de strijd aan met
140 de jaarlijkse septemberkermis in de
steden: een soms wel twee weken aan-
houdende combinatie van een bont
circus en de huidige Koninginnedag.
Elke dag begon om twaalf uur en
145 eindigde na middernacht met zingende
en hossende mensen door de straten.

(11) De gegoede burgerij begon daar
op een gegeven moment tegen te
protesteren en met succes. De regels
150 werden jaar na jaar aangescherpt. Zo
stelde het gemeentebestuur in Den
Haag in 1874: "Bedelarij zal ten streng-
ste worden geweerd (...). Kinderen
beneden de zestien jaren mogen op
155 straat niet zingen, dansen of kunsten
maken." Enkele jaren daarop werd het
'trekken door de stad' verboden en
mocht er ook in etablissementen geen
muziek meer worden gemaakt. Wat zich
160 vervolgens afspeelde, laat zich raden:
oproer en daarop volgend hard in-
grijpen door de politie.

(12) De vraag is welke gevolgen al die
verboden van toen hadden. Het is waar,
165 de criminaliteitscijfers waren in de
daaropvolgende periode historisch laag.
Politie was nauwelijks nog nodig. Het
addertje onder het gras: met dit
'stadsverbod' werden de mensen in
170 feite teruggedreven in hun wijken. Ook
daar werd straatvertier verboden met
als gevolg meer repressie, in bijvoor-
beeld Amsterdam uitmondend in het
Palingoproer in 1886. In die tijd leefde
175 de grote massa, zeker in crisistijden, op
straat of in de kroeg. Voor wat extra

vertier, gratis bovendien, spande men in de Jordaan een draad over de gracht, hing er een levende paling aan en liet kandidaten in een roeibootje onder de paling door varen. Wie de paling wist te pakken, had gewonnen. De meeste deelnemers duikelden zelf het water in, lachen dus. Maar het was verboden, dus een agent probeerde de draad door te knippen. De gezagshandhaver werd een portiekkelder in geduwd en het Palingoproer brak uit. Het leger schoot erop los met 26 doden en 140 gewonden als gevolg.

(13) Dit oproer was, zoals bijna elk grootschalig oproer, uniek in zijn soort maar wel met algemene kenmerken: vaak vormden ‘afgepakte pleziertjes’ of loonsverlaging de directe aanleiding. Samen met algehele politieke frustratie vormt zo iets een explosief goedje. Betekent het nu alom geëiste devies van ‘iedereen terug in zijn hok, mond houden en tevreden wezen’ niet, net als in die eeuw tussen 1870 en 1970, een grotere kans op periodieke gewelds-uitbarstingen van beduidend grotere omvang dan het bloembollengooien?

(14) Tot slot is er bij al die historische gevallen één groot verschil tussen het heden en die lange periode voor 1970. De oprichting in 1908 van de Tucht-Unie was – naast invoering van de leerplicht – de symbolische uiting van een breed gevoeld, maar ook breed gedragen beschavingsoffensief. Dit bleek uiteindelijk te strak aangespannen. De nozems en provo’s stonden in de jaren zestig in Amsterdam tegenover korpschefs die tussen 1945 en 1967 allen oud-militair waren, met bijbehorende gezagsopvattingen. In reactie op al die Tucht en Orde ontstond eind jaren zestig het massale

jongerenprotest dat feitelijk als één grote opstand te beschouwen was.

(15) Ook al is de grote criminaliteit sinds de jaren zeventig – met als hoofdoorzaak drugs – enorm toegenomen, en pleit niemand, zoals destijds, ervoor dat politie eigenlijk niet nodig is als het algehele bestuur maar goed is, het gaat wel weer om de kleine criminaliteit, nu ‘overlast’ gedoopt; en repressie, maatschappelijk protest of een beschavingsoffensief is nergens te bekennen.

(16) Wat we nu als oplossing horen, is louter geroep om tuchtiging en segregatie: jij daar, wegwezen uit mijn buurt! Ook de politie, die zich nog altijd het beste thuis voelt als ‘dichtbij-politie’ in de buurt, is geenszins blij met de huidige militarisering van haar corps in het kader van het streven naar een Nationale Politie.

(17) Wat is nu wijsheid? Is er een nieuw moreel reveil nodig, vol opbouwende disciplinerende van sport en spel, ander ‘veredeld volksvermaak’, en daaroverheen een nieuw ‘zedelijkheidsbesef’? Met 600.000 evenementen per jaar lijkt er wel genoeg vertier, al dan niet van de veredelde soort. Het antwoord kan liggen in meer wijkgebonden activiteiten, stages die de jongeren vertrouwd kunnen maken met werk, het bevorderen van jeugdbewegingen en wellicht de invoering van een ‘sociale dienstplicht’ om ‘de ander’ beter te leren kennen en te helpen. Idealiter is er een gezonde verhouding tussen wat elk individu moet, mag, kan en wil. Als die, zoals nu, uit balans raakt, zal de kans op onvoorspelbare gewelds-uitbarstingen toenemen. Het zoeken naar die balans lijkt mij een geschikter onderwerp voor een spoeddebat dan een debat over enkele baldadige bloembollengooiers.

naar: Henri Beunders

uit: NRC Handelsblad, 20 november 2010

Thierry Baudet, jurist aan de Universiteit Leiden, heeft een reeks publicaties verzorgd waarin hij vraagtekens zet bij de werkwijze van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Onderstaande tekst is er een uit die reeks.

Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens vormt een ernstige inbreuk op de democratie

(1) Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens in Straatsburg heeft zich de afgelopen jaren ontpopt tot een alles verslindend monster dat zonder enige legitimiteit talloze nationale wetten en regelingen buiten werking stelt.

Democratisch tot stand gekomen asiel- en immigratiebeleid, de reikwijdte van de vrijheid van godsdienst, eventuele grenzen aan de vrijheid van meningsuiting: dit alles kan in laatste instantie niet meer door de Tweede Kamer – en daarmee door de Nederlandse bevolking – worden bepaald. Hetzelfde geldt voor regelgeving voor huiszoeking en politieverhoor en voor de inrichting van het openbaar onderwijs. Het Hof in Straatsburg beslist.

(2) Opgericht in 1950 als ultieme controle op misbruik van staatsmacht, staat het Europees Hof geheel los van de Europese Unie (EU). Het Hof moet dan ook niet verward worden met het Hof van Justitie van de EU, dat gevestigd is in Luxemburg en toeziet op naleving van Brusselse regelgeving. Bovendien bepaalt het Europees Hof zelf welke landen het toelaat, los van de EU. Inmiddels telt het 47 lidstaten, waaronder ook niet-Europese staten zoals Rusland. Nederland behoort tot de oprichters, hoewel toenmalig minister-president Drees er een overtuigd tegenstander van was. Al snel bleek dat wat Drees vreesde waarheid werd: het Hof wilde veel meer zijn dan alleen de beloofde ultieme controle. Het ging zich bemoeien met van alles en nog wat – maar bleek volstrekt

incapabel om iets te doen tegen het enige echt bloedige misbruik van staatsmacht op het Europese continent sedert de Tweede Wereldoorlog: de etnische zuiveringen in voormalig Joegoslavië.

(3) Het Europees Hof beperkt zich naar eigen zeggen tot de ultieme grenzen van de rechtvaardigheid, maar toetst in feite al het bestaande recht aan de eigen opvattingen. Dit is een onvermijdelijk gevolg van de vaagheid van de ‘fundamentele rechten’ die in het Europees mensenrechtenverdrag zijn vastgelegd. De centrale denkfout is dat universele principes van rechtvaardigheid geen van tijd en plaats afhankelijke interpretatie zouden vergen. Maar dat is nu juist wél het geval. ‘Recht op leven’ bijvoorbeeld, wat betekent dat in de praktijk? Gaat het daarbij om een verbod op abortus en euthanasie? Een verbod op de doodstraf? In elk geval zou recht op leven gratis gezondheidszorg en gratis medicijnen voor iedereen moeten betekenen, zoals socialisten terecht betogen. Maar vereist recht op leven bij nadere beschouwing niet ook dat de Staat eenieder primaire levensbehoeften zoals voedsel en een dak boven het hoofd garandeert? Iemand laten doodhongereren of bevriezen op straat zonder hulp te bieden, staat immers gelijk aan moord. Of neem het verbod op discriminatie. Zou dat niet tot een verbod op studentenverenigingen moeten leiden? Vele daarvan laten alleen mannelijke leden toe, of juist alleen vrouwelijke leden. En zou het

verbod op discriminatie niet moeten betekenen dat alle erfelijke monarchieën worden afgeschaft? Omdat geen enkel mens helemaal gelijk is aan een ander, is het discriminatieverbod in theorie eindeloos in zijn toepassing. Vanuit juridisch oogpunt moeten we dus constateren dat hoe ‘fundamenteel’ de beginselen achter deze ‘mensenrechten’ misschien ook zijn, hun betekenis in de praktijk volkomen onduidelijk is.

(4) Vanuit bestuurlijk oogpunt bezien geldt dat wie de macht heeft te bepalen wat een ‘fundamenteel recht’ in de praktijk precies betekent, de macht heeft om zijn politieke opvattingen op te leggen aan anderen. Dat blijkt uit de situatie in de Verenigde Staten, waar benoemingen van rechters bij het Supreme Court¹ in de praktijk politieke benoemingen zijn. Deze rechters kunnen immers via hun jurisprudentie doorslaggevende politieke uitspraken doen op het gebied van nationale veiligheid (praktijken op Guantánamo Bay als martelingen kwalificeren), ethiek (abortus en euthanasie toestaan of juist verbieden), strafrecht (de doodstraf toestaan of verbieden), immigratie (uitzetting van asielzoekers toestaan of verbieden) en internationaal recht (wel of niet constitutioneel verklaren van verdragen). Amerikaanse presidenten die nieuwe rechters mogen kandideren, kiezen rechters uit met opvattingen die stroken met die van henzelf. De Senaat, die de benoemingen van de rechters moet bekrachtigen, kan dwars gaan liggen wanneer die in meerderheid een andere politieke opvatting heeft. Bovendien staat in de VS tegenover het Supreme Court altijd nog de wetgever, die tegenwicht kan bieden. *Checks and balances* noemen de Amerikanen dat: de ene macht houdt de andere in bedwang.

(5) Als de uitspraken van het Amerikaanse Supreme Court ook zouden

doorwerken in Canada, Mexico, Guatemala en Venezuela, zou de situatie niet meer te overzien zijn. En dat is precies het geval met het Europees Hof: uitspraken werken in de praktijk door in 47 landen. Er is geen wetgever in Europa die de interpretatie van grondrechten door het Europees Hof kan bijsturen met nadere juridische bepalingen. In Europa bewaakt niemand de bewaker.

(6) Je kunt er echter ook voor kiezen om rechters überhaupt geen grondrechten te laten toetsen. Dat is de aangewezen manier om politisering van het recht te ondervangen. Van oudsher is dat dan ook de benadering van de Nederlandse Grondwet geweest. Wij kennen het ‘toetsingsverbod’ (artikel 120 Grondwet) dat een direct beroep door burgers op hun grondrechten voor de rechter onmogelijk maakt. De gedachte is dat het politieke gezag bij de Tweede Kamer hoort te liggen en dat de Nederlandse rechter zich niet heeft uit te spreken over de – per definitie politieke – interpretatie van die vage grondrechten. De Nederlandse wetgever heeft er dus voor gekozen om grondrechten te zien als ‘handleiding’ voor de wetgever en ze niet als ‘troefkaarten’ in de handen van burgers of rechters te geven om via ondemocratische weg hun opvattingen alsnog te realiseren.

(7) In strijd met de oorspronkelijke gedachte van onze Grondwet is de Nederlandse interpretatie van vage normen als ‘recht op leven’ en ‘discriminatieverbod’ tegenwoordig niet meer van onze Tweede Kamer afhankelijk – zelfs niet van Nederlandse rechters – maar van de stemverhoudingen van rechters uit landen als Rusland, Roemenië, Turkije, Polen, Bulgarije en Litouwen.

(8) De afgelopen decennia heeft het Europees Hof dan ook niet mis te verstane politieke uitspraken gedaan.

Zo werd in 2007 bepaald dat de Somalische asielzoeker Salah Sheekh door Nederland niet mocht worden uitgezet, omdat uitzetting in de opvatting van het Hof schending van zijn recht om niet gemarteld te worden zou betekenen. Eerder had de Nederlandse Immigratie- en Naturalisatiedienst geconcludeerd dat niet viel aan te tonen dat hij inderdaad gevaar liep. Met een beroep op ‘mensenrechten’ wordt hier dus ingegrepen in ons nationale immigratiebeleid, tot stand gekomen na uitvoerig publiek debat en gesanctioneerd door het democratisch gekozen parlement. In aansluiting op deze zaak werd op 20 juli 2010 bepaald dat een Libische asielzoeker die door de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst en later door de Nederlandse regering en de rechter is aangemerkt als gevaar voor de nationale veiligheid wegens actieve participatie in een jihadnetwerk, toch niet kon worden uitgezet omdat hem in Libië wellicht martelingen zouden wachten. De voorbeelden zijn eindeloos. Denk aan de zaak van Lautsi versus Italië, waarin het Hof in eerste instantie besliste dat aan de muur hangende kruisbeelden in schoolgebouwen in Italië strijdig zouden zijn met het grondrecht op ‘vrijheid van religie’ aangezien het redelijk is een kruisbeeld met het katholicisme te verbinden. Om die reden werd Italië veroordeeld tot het betalen van schadevergoeding wegens ‘immateriële schade’.

(9) Democratie veronderstelt soevereiniteit: zonder soevereiniteit kan het gekozen parlement niets ondernemen.

naar: Thierry Baudet

uit: NRC Handelsblad, 13 november 2010

Door onze soevereiniteit via het Europees Hof aan de wilgen te hangen, heeft er bestuurlijk gezien een ernstige inbreuk op onze democratie plaatsgehad. Bovendien is het een van de belangrijkste juridische uitgangspunten van de rechtsstaat dat de Tweede Kamer over de nationale grondrechten gaat; het nationale recht kan niet zomaar aan de hand van allerlei vage beginselen door een stel buitenlandse rechters van tafel worden geveegd. Niemand zou het accepteren als Vlaamse rechters ineens in Nederland recht kwamen spreken – waarom zouden we de rechtsmacht van het Europees Hof dan wél accepteren? **(10)** Bescherming van rechtsstaat en democratie vereist dus dat het Europees Hof een radicale koerswijziging ondergaat. De overgrote meerderheid van de zaken waarin het zich vandaag de dag mengt, zou het moeten afdoen als ‘variabel naar nationale voorkeuren’. Het Hof zou slechts in het geweer moeten komen bij extreme verschrikkingen, van het soort dat doet denken aan ’40-’45 (in welk geval het naar alle waarschijnlijkheid overigens volstrekt machteloos zal staan, denk aan voormalig Joegoslavië). Volgt het Hof deze koerswijziging niet, dan heeft het Hof geen bestaansrecht. Verspreiding van natuurrechtelijke morele principes via de mensenrechtendiplomatie blijft een prima zaak, zolang we maar niet de fout begaan die waarden juridisch te codificeren en centraal op te leggen. De intolerantie en beknelling van culturele diversiteit die dat tot gevolg heeft, kan daarvan nooit de bedoeling zijn.

noot 1 Het Supreme Court is in de Verenigde Staten het hoogste rechtscollege, vergelijkbaar met het Hooggerechtshof in Nederland. Het Supreme Court behandelt geschillen over de uitleg en grondwettelijkheid van handelingen en van wetten die door het Congres of door afzonderlijke staten ingevoerd zijn.

De teksten die voor dit examen gebruikt zijn, zijn bewerkt om ze geschikt te maken voor het examen. Dit is gebeurd met respect voor de opvattingen van de auteur(s). Wie kennis wil nemen van de oorspronkelijke tekst(en), raadplege de vermelde bronnen.

Het College voor Examens is verantwoordelijk voor vorm en inhoud van dit examen.